

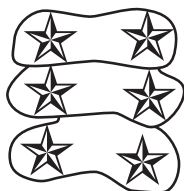
مفهومی که قد کشید!

کلیدواژه‌ها: تقسیم، مفهوم تقسیم، تقسیم کسرها، مفهوم تقسیم کسرها

قدیم‌ترها برای محاسبه $6 \div 2$ دو راه بلد بودیم:

الف) ۶ مساوی ۲ تا از چه عددی است؟ ۶ مساوی ۲ تا ۳ تایی است.

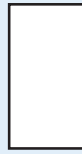
ب) ۶ مساوی چند تا ۲ تایی است؟ ۶ مساوی ۳ تا ۲ تایی است.

و هر دو درست بود؛ زیرا $3 \times 2 = 2 \times 3$ ؛ یعنی سه بسته دوتایی و دو بسته سه تایی مساوی‌اند. برای همین دو راه «الف» و «ب» جواب یکسانی داشتند. بعد از مدتی دیدیم که تقسیم شدن به کوچکی و بزرگی نیست، اعداد کوچک‌تر نیز می‌توانند بر اعداد بزرگ‌تر تقسیم شوند.

مثال: حاصل $1 \div 3$ را چگونه به دست آوریم؟ این بار هم دو راه برای محاسبه داریم:

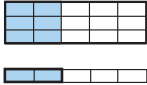
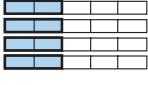

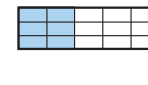
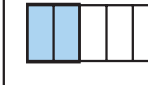
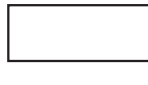
الف)		
یک مساوی سه تا $\frac{1}{3}$ است.	$\frac{1}{3}$	یک (واحد)

(ب)

		
یک، مساوی $\frac{1}{3}$ سه تایی است.	سه تا واحد کنار هم (سه تایی)	یک (واحد)

پس باز هم، با هردو راه می‌توانیم حاصل $1 \div 3$ را حساب کنیم و از هردوی راه‌ها، جواب برابر $\frac{1}{3}$ است.
 آیا می‌توانیم در تقسیم‌های سخت‌تر هم، از هردوی این راه‌ها استفاده کنیم؟ مثالی می‌زنیم. مثلاً می‌خواهیم $\frac{2}{5} \div \frac{3}{4}$ را حساب کنیم. بیایید از راه «الف» جلو برویم.

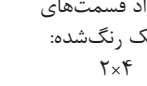
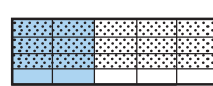

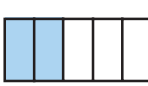
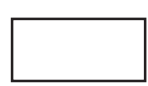
الف. $\frac{2}{5}$ مساوی $\frac{3}{4}$ از چه عددی است؟ و یا به بیان دیگر، $\frac{2}{5}$ سه قسمت از چهار قسمت چه شکلی است؟

					
قسمت رنگ‌شده، چه کسری از واحد است؟ صورت: 2×4 مخرج: 5×3	← کل شکل موردنظر ما	← $\frac{1}{4}$ کل شکل موردنظر ما	← دنبال شکلی هستیم که $\frac{2}{5}$ ، مساوی $\frac{3}{4}$ آن باشد.	← $\frac{2}{5}$ مستطیل رنگ شده است.	← واحد

پس حاصل $\frac{2}{5} \div \frac{3}{4}$ برابر است با $\frac{2 \times 4}{5 \times 3}$ است، یا همان $\frac{2}{5} \times \frac{4}{3}$ که برابر $\frac{8}{15}$ است.

***

اما راه «ب» کجاست؟ آیا در این تقسیم‌های سخت‌تر نمی‌تواند به محاسبه کمک کند؟ مگر در مثال‌های ساده‌تر هردو راه «الف» و «ب» جواب یکسانی نمی‌دادند؟ پس بیایید ببینیم آیا می‌توانیم از راه «ب» هم، تقسیم کسر را حساب کنیم؟ دوباره سراغ $\frac{2}{5} \div \frac{3}{4}$ می‌رویم:

				
* تعداد قسمت‌های کوچک رنگ‌شده: 2×4	← دو وضعیت قبلی را روی هم می‌اندازیم.	← $\frac{3}{4}$ مستطیل نقطه به نقطه شده است.	← $\frac{2}{5}$ مستطیل رنگ شده است.	← واحد
* تعداد قسمت‌های کوچک نقطه‌نقطه: 5×3				

بنابراین نسبت تعداد قسمت‌های رنگی به تعداد قسمت‌های نقطه‌نقطه، برابر است با $\frac{2}{5} \times \frac{4}{3}$. پس می‌توانیم بگوییم $\frac{2}{5} \div \frac{3}{4}$ برابر

$\frac{2 \times 4}{5 \times 3}$ از $\frac{3}{4}$ است. یعنی

$$\frac{2}{5} \div \frac{3}{4} = \frac{2 \times 4}{5 \times 3} = \frac{2}{5} \times \frac{4}{3} = \frac{8}{15}$$

حتی اگر در تقسیمی، کسر دوم بزرگتر از واحد هم باشد (مثلاً $\frac{3}{4} \div \frac{7}{5}$)، باز هم می‌توانیم از راه «ب» استفاده کنیم:

تعداد قسمت‌های کوچک رنگ شده: 3×5					
تعداد قسمت‌های کوچک نقطه نقطه: 4×7					
	دو وضعیت قبلی را روی هم می‌اندازیم.	همان مستطیل نقطه نقطه شده است. $\frac{7}{5}$	$\frac{3}{4}$ مستطیل رنگ شده است.	واحد	

خلاصه بنویسیم:

(الف) $\frac{2}{5}$ مساوی $\frac{3}{4}$ از چه عددی

است؟ $\frac{2}{5}$ ، $\frac{3}{4}$ از $\frac{8}{15}$ است. یعنی

$$\frac{3}{4} \times \frac{8}{15} = \frac{2}{5}$$

(ب) $\frac{2}{5}$ چقدر از $\frac{3}{4}$ است؟ $\frac{2}{5}$ ، $\frac{3}{4}$ از $\frac{8}{15}$

است. یعنی

$$\frac{3}{4} \times \frac{8}{15} = \frac{2}{5}$$

همان‌طور که پیدا است $\frac{3}{4}$ از $\frac{8}{15}$ و $\frac{8}{15}$

از $\frac{3}{4}$ برابرند یا به بیان دیگر

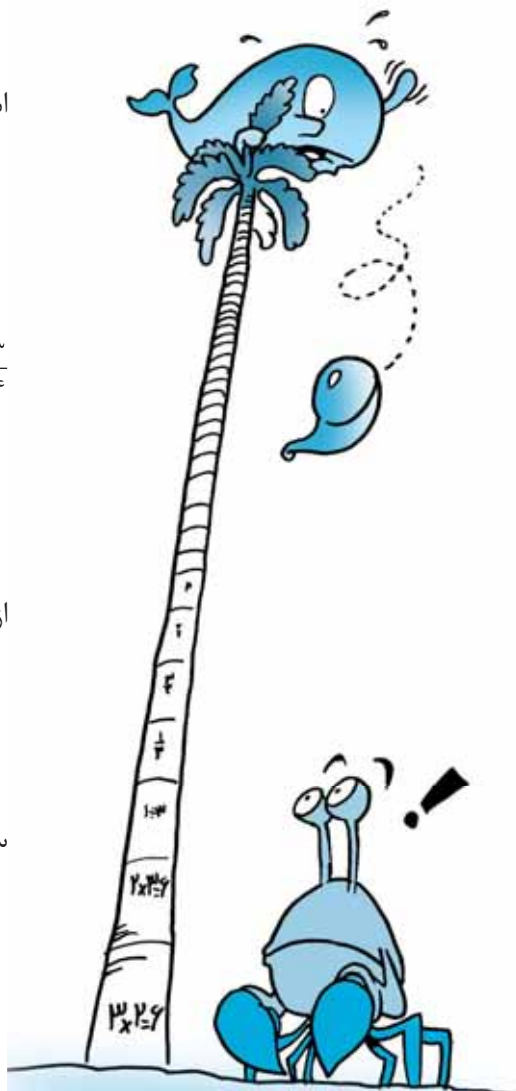
$$\frac{3}{4} \times \frac{8}{15} = \frac{8}{15} \times \frac{3}{4}$$

این بود ماجرای قد کشیدن مفهومی

ساده: تقسیم کسرها.

پی‌نوشت

با تشکر فراوان از تشویق، راهنمایی و همکاری بی‌دریغ بهزاد اسلامی مسلم در نحوه بازگویی موضوع و از هم‌فکری و راهنمایی محدثه رجایی.

پس نسبت تعداد قسمت‌های

کوچک رنگ‌شده به نقطه نقطه

برابر است با $\frac{3 \times 5}{4 \times 7}$. یعنی

$$\frac{3}{4} \div \frac{7}{5} = \frac{3}{4} \times \frac{5}{7} = \frac{3 \times 5}{4 \times 7}$$

***

حال بیایید با هم داستان را

مرور کنیم. دو راه برای محاسبه

تقسیم $6 \div 2$ بلد بودیم که حاصل

هر دو یکسان بود، زیرا ۳ بسته

۲ تایی و ۲ بسته ۳ تایی مساوی‌اند

یا به بیان دیگر $2 \times 3 = 3 \times 2$. دیدیم

که این دو راه برای محاسبه

تقسیم‌های سخت‌تر هم مناسب

بودند و در هر دو علامت تقسیم

به ضرب تبدیل شده و کسر دوم

معکوس شد:

$$\frac{2}{5} \div \frac{3}{4} = \frac{2 \times 4}{5 \times 3} = \frac{2}{5} \times \frac{4}{3} = \frac{8}{15}$$

$$\frac{2}{5} \div \frac{3}{4} = \frac{2 \times 4}{5 \times 3} = \frac{2}{5} \times \frac{4}{3} = \frac{8}{15}$$

حال چرا هر دو راه حاصل

یکسانی داشتند؟ بیایید دو راه را